

Edukačná psychológia

Štátne skúšky 2020

Základné teoretické východiská

1. Dejiny edukačnej psychológie a vývin názorov na jej predmet. Miesto edukačnej psychológie v systéme psychologických a pedagogických vied. Vzťah edukačnej psychológie k ostatným psychologickým vedám a k hraničným vedám.
2. Metodológia výskumu v edukačnej psychológii. Prístup „evidence based“ (oblasť vzniku, na aké otázky odpovedá a aké je jeho konkrétne využitie v edukačnej psychológii).
3. Metódy zisťovania údajov v edukačnej psychológii. Osobitosti metódy pozorovania a hodnotiace stupnice. Experimentálne metódy v edukačnej psychológii, ich druhy a osobitosti sociometrických metód.
4. Metóda rozhovoru a metóda dotazníka v edukačnej psychológii. Psychologické testy a metódy hodnotenia výsledkov výskumu. Analýza činnosti.
5. Determinanty vývinu a utvárania psychiky človeka. Základné pojmy edukačnej psychológie (rast, zrenie, vývin, učenie, výchova, sebvýchova a i.) a vzťahy medzi nimi. Edukačnopsychologické zásady výchovného pôsobenia.

Psychológia učenia a vzdelávania

6. Úvod do psychológie učenia. Chápanie učenia v širšom a užšom zmysle. Učenie ako nepretržitý životný proces a prirodzená aktivita človeka. Sebaregulácia, sebareflexia, sebaaktualizácia a sebatranscendencia.
7. Charakteristika procesov učenia z hľadiska jeho druhov (Maršálová, Atkinson a i.) Habituácia ako najjednoduchšia forma učenia. Percepčno-motorické učenie, verbálne učenie, pojmové učenie.
8. Učenie riešením problému, druhy problémov a fázy riešenia problému. Problémové vyučovanie (učenie objavovaním) – John Dewey, Jerome Bruner.
9. Klasické podmieňovanie - Pavlov. Princíp učenia podmieňovaním, objasnenie základných pojmov. Operačné podmieňovanie Skinnera. Základné rozdiely KP a OP. Behaviorálna modifikácia správania. Posilňovanie v edukácii.
10. Prínos tvarovej psychológie pre teóriu učenia. Teória učenia vhl'adom. Lewinova teória učenia ako štrukturácie životného priestoru.
11. Niektoré novšie teórie učenia. Teória sociálneho učenia Banduru. Teória naučenej bezmocnosti.

12. Zákony a podmienky učenia. Štýly učenia a kognitívne štýly. Teoretické prístupy k učeniu - fenomenologický, skúsenostný, informačný a ich aplikácie. Kolbov model učenia. Gagné – fázy učenia a udalosti vyučovania. Bloom - učenie so zvládnutím.
13. Motivácia ako jadro pedagogiky. Dôsledky narušenia motivácie (ťažkosti v správaní, dosahovaní výkonu a i.). Možnosti aplikácie logoterapie do edukačného procesu. Logoterapeutická práca s rodinou.

Psychológia výchovy

14. Termín edukačná psychológia a jeho zdôvodnenie (antropologický a edukologický prístup, uplatňovanie v teórii a praxi.)
15. Indikátory fenomenálnych odlišností výchovy a vzdelávania (problém rozlíšenia oboch pojmov, javové osobitosti ako klasifikačný indikátor.)
16. Kriteriaálne odlišovanie výchovy od vzdelávania prostredníctvom monotypickej a polytypickej klasifikácie.
17. Predmet psychológie výchovy (jeho tematické okruhy a aplikačné príklady chápania pojmov : učenie, samoučenie, vyučovanie ako vzťahotvorných a výkonotvorných procesov.)
18. Vymedzenie a klasifikácia výchovne problémového správania ; jeho triedy (OF), prvky (k,z,i) a názvy modelov. Modely úplne, jednostranne a nedostatočne prispôsobeného VPS (pokus o ich formalizované, schematické a verbalizované vyjadrenie).
19. Metóda klarifikácie. Osobitosti klarifikačnej informácie a požiadavky na formulovanie argumentov. Osobitosti komunikatívnosti, kontradiktívnosti, depersonifikovanosti téz.
20. Princípy presvedčovania a presvedčenia. Metodiky presvedčovania z aspektu amplifikácie, interogatívneho schvaľovania, intervenčných vplyvov, uplatňovania apelov a proponovaného riešenia.
21. Metóda exemplifikácie z aspektu selekcie, špecifikácie, frekvencie, proximity a kontextu modelov.

Psychoracionalizácia učenia a štúdia

22. Zvýšené množstvo poznatkov (ZMOP) a intenzifikačné a extenzifikačné faktory ich osvojovania v riešiteľských rovnicach.
23. Tvorba koncepcie racionalizácie učenia a štúdia (podnety, podiel školy, riešenia v zahraničí a SR, aplikácie).
24. Časové podmienky osvojovania poznatkov (učenie v rozličných častiach dňa, časová príprava stredoškolača, časové programy vysokoškolača).

25. Učebné a študijné prostredie (atmosféra, osvetlenie, pracovné návyky, únava z aspektu umelých a prirodzených stimulátorov).
26. Spôsoby a techniky samoučenia a samoštúdia (alternatívne spôsoby samoučenia, techniky grafického spracovania učiva, opakovanie v samostatnom učení a štúdiu.).

Školská psychológia

27. Dejiny školskej psychológie v zahraničí a na Slovensku. Predmet školskej psychológie. Zákon NR SR 279/1993 Zb. a Vyhláška MŠ SR 43/1996.
28. Asociácia školskej psychológie vo svete a na Slovensku. Normy, hodnoty a očakávania systému „škola“ a etický kódex práce školského psychológa. Vedecko-výskumné inštitúcie a ich publikačné výstupy.
29. Náplň práce školského psychológa, jeho kompetencie a nároky na jeho osobnosť. Sekvenčný model práce školského psychológa – jeho jednotlivé etapy a využitie.
30. Pripravenosť na školskú dochádzku. Diagnostika pripravenosti na školskú dochádzku, predčasné zaškolenie, odklad školskej dochádzky, práca s deťmi s odkladom školskej dochádzky a ich rodičmi. Rozvojové programy. Spolupráca psychológa s rodičmi, učiteľmi (MŠ, ZŠ) a inými odborníkmi.
31. Žiaci so špeciálnymi edukačnými potrebami I. – problémy v učení: psychologická analýza príčin neprospeievania žiakov Mentálna retardácia vs. sociálna zanedbanosť. Špecifické vývinové poruchy učenia - spolupráca so špeciálnymi školami, odborníkmi a rodičmi. Vhodnosť/nevhodnosť inklúzie.
32. Žiaci so špeciálnymi edukačnými potrebami II. - problémy v správaní. ADHD. Problematika závislostí. Záškoláctvo. Šikanovanie ako psychosociálny fenomén na školách. (aktéri šikanovania, signály, diagnostika, intervencia a prevencia šikanovania a iných nežiadúcich javov). Preventívne programy na školách.
33. Nadané a talentované deti – vzťah intelektu a tvorivosti. Charakteristika tvorivej osobnosti. Integrované a segregované vzdelávanie nadaných a talentovaných detí - výhody a nevýhody. Špeciálne schopnosti a možnosti ich rozvíjania.
34. Profesionálna orientácia a kariérne poradenstvo. Úloha školského psychológa pri voľbe povolania žiakov (chápanie pojmu „kariéra“, novšie zahraničné programy „Zameranie na budúcnosť“ - 5 hlavných princípov budovania kariéry, význam voľnočasových aktivít a hobby, počítačové programy a ich využitie).
35. Výchovné poradenstvo: Špeciálne edukačné potreby žiakov a študentov súčasnosti (Poruchy motivácie a sebahodnotenia; Školské ťažkosti a poruchy pozornosti; Ťažkosti vo vzťahoch a agresivita).

36. Identita žiaka a študenta. Učiteľ a jeho osobnosť. Vzťah učiteľ - žiak. Pedagogický takt, empatia. Zvládanie školskej záťaže. Učiteľský stres a typológia učiteľských osobností. Psychologické aspekty skúšania a hodnotenia.
37. Sociálna klíma v škole a triede (konformita, sociálne schopnosti, vzorce soc. vzťahov v triede). Efektívna komunikácia na školách; riešenie konfliktov. Konzultačné a poradenské aktivity v práci školského psychológa. Možnosti a limity psychoterapie na školách.
38. Alternatívne školské systémy prvej a druhej polovice 20. storočia - Waldorfská škola, Montessoriovej pedagogika, Rogersova P-C-E, ITV S. Kovalikovej a K.Olsenovej, Cirkevné školy a i.
39. Rešpektujúci prístup vo výchove, jeho ciele a pozitívne dôsledky na osobnosť dieťaťa. Uplatňovanie prirodzených a logických dôsledkov vo výchove. Rozdiely medzi trestom a logickými dôsledkami.
40. Mozgovo-kompatibilné prostredie ako priestor pre vysokoefektívne učenie a komunikáciu. Mýty vo vzdelávaní vs. najnovšie výskumy a poznatky (zameranie na odmeny , tresty, známkovanie a kontrolu; vyžadovanie poslušnosti; zameranie na osvojenie vedomostí a „učebnicové“ poznatky; jednotný systém pre všetkých žiakov; súťaživosť a súperenie a i.)

LITERATÚRA

- ATKINSONOVÁ,R.L., ATKINSON,R.C. et al. (1995). *Psychologie*. IV. časť – Učení, zapamatování a myšlení. Praha: Victoria Publishing.
- BIEHLER, R.F., SNOWMAN, J. (1990) *Psychology Applied to Teaching*. Boston: Houghton Mifflin Company.
- CLINE, T., GUILLFORD, A., BIRCH, S. (Eds.) (2015). *Educational Psychology. Topics in Applied Psychology*. London: Routledge.
- ČÁP, J. (1993). *Psychologie výchovy a vyučování*. Praha:Univerzita Karlova
- ĎURIČ,L., GRÁC,J., ŠTEFANOVIČ,J.(1991). *Pedagogická psychológia*. Bratislava: Jaspis.
- EMMEROVÁ, I. (2012). *Preventívna a sociálno-výchovná práca s problémovými deťmi a mládežou*. Banská Bystrica.
- EMMEROVÁ, I. (2007). *Prevenia sociálnopatologických javov v školskom prostredí*. Banská Bystrica: PF UMB.
- EYROVI, L. a R. (2000). *Jak naučit děti hodnotám*. Praha: Portál

- FABER, A., MAZLISH, E. (2007). *Jak mluvit, aby nás děti poslouchaly*. Brno: Computer press.
- FABER, A., MAZLISH, E. (2013). *Súrodenci bez rivality*.
- FONTANA, D. (1997). *Psychologie ve školní praxi*. Praha: Portál.
- GAGNÉ, R. M. (1975). *Podmínky učení*. Praha: SPN
- GAJDOŠOVÁ, E. (1998). *Školský psycholog a jeho vstup do humanizácie našich škôl*. Bratislava: Príroda.
- GAJDOŠOVÁ, E., HERÉNYIOVÁ, G. (2002). *Škola rozvíjania emocionálnej inteligencie žiakov*. Bratislava: Príroda.
- GRÁC, J. (2008). *Psychológia mravnosti*. Bratislava: Typi Universitatis Tyrnaviensis.
- GRÁC, J. (2009). *Kapitoly edukačnej psychológie*. Bratislava: Typi Universitatis Tyrnaviensis.
- HADJ MOUSSOVÁ, Z. a kol. (2002). *Pedagogicko-psychologické poradenství II. Diagnostika*. Praha: UK – Pdg.F (s. 7 -28; 94-102; 197-207)
- HADJ MOUSSOVÁ, Z. a kol. (2004). *Intervence Pedagogicko-psychologické poradenství III*. Praha: UK – Pdg.F (s. 7– 36; 67- 155; kap. 1-3; 6-9).
- HADJ MOUSSOVÁ, Z. a kol. (2005). *Pedagogicko-psychologické poradenství I. Vybrané problémy*. Praha: UK – Pdg.F (s. 49 –151; kap. 4 - 8).
- HALL, C. S., LINDZEY, G. (2002). *Teória osobnosti*. Bratislava: SPN.
- HRONCOVÁ, J. – EMMEROVÁ, I. – KROPÁČOVÁ, K. a kol. (2013). *Preventívna sociálno-výchovná činnosť v škole. Metodická príručka pre sociálnych pedagógov a koordinátorov prevencie*. Banská Bystrica : PF UMB.
- HRONCOVÁ, J. – PRUNNER, J. (2009). *Pedagogické a psychologické aspekty patologického hráčstva*. Banská Bystrica : PF UMB.
- HUNT, M. (2000). *Dějiny psychologie*. Praha: Portál.
- KAHN, N.B. (2005) *Jak efektivně studovat a pracovat s informacemi*. Praha: Portál
- KAMARÁŠOVÁ, L. (2012). *Aktuálne problémy pri realizácii primárnej prevencie sociálno-patologických javov v školách*. Banská Bystrica : PF UMB.
- KOPŘIVA, P., NOVÁČKOVÁ, J. A KOL. (2008). *Respektovat a být respektován*. Pavel Kopriva: Spirála.

- LUKASOVÁ, E. (1997). *Logoterapie ve výchově*. Praha: Portál.
- MAREŠ, J. (2000). *Styly učení žáků a studentů*. Praha: Portál.
- MATĚJČEK, Z. (1991). *Praxe dětského psychologického poradenství*. Praha: Portál.
- MATOUŠEK, O. – KROFTOVÁ, A. (2003). *Mládež a delikvence*. Praha: Portál.
- MEŠKOVÁ, M. (2012). *Motivace žáků efektivní komunikací*. Praha: Portál.
- NOVÁČKOVÁ, J. (2010). *Mýty ve vzdělávání*. Pavel Kopriva: Spirála.
- ONDREJKOVIČ, P. – POLIAKOVÁ, E. (1999). *Protidrogová výchova*. Bratislava: VEDA.
- SPRINTHALL, N.A., SPRINTHALL, R.C. (1990). *Educational Psychology. A Developmental Approach*. New York: Mc Graw- Hill.
- STERNBERG, R. (2009). *Kognitivní psychologie*. Praha: Portál.
- VÁGNEROVÁ, M. (2001). *Kognitivní a sociální psychologie žáka základní školy*. Praha: Karolinum.
- VÁGNEROVÁ, M., KLÉGROVÁ, J. (2008). *Poradenská psychologická diagnostika dětí a dospívajících*. Praha: Karolinum.
- ZELINKOVÁ, O. (1994). *Poruchy učení*. Praha: Portál.